

Komentet e Vodafone Albania

Per Dokumentin e Këshillimit Publik mbi Analizën e Tregut të Telefonisë Fikse

Tiranë, 19 Mars 2018

Vodafone Albania Sh.a. pasi u njoh me VKD Nr. 28, datë 27.12.2017 Për "Miratimin për këshillim publik të Dokumentit: Analizë e tregut të telefonisë fikse: tregjet me shumicë të terminimit dhe tranzitimit të thirrjeve në rrjetet telefonike publike fikse-Këshillim Publik", ka shprehur si më poshtë, qëndrimin dhe komentet e saj me qëllim funksionimin e tregut përkatës në mënyrë sa më efikase, bazuar në një konkurrence sa më të ndershme dhe të drejtë.

1. A ka pasqyruar drejt AKEP zhvillimet ne tregun me pakice te sherbimeve të telefonise fikse?

VA nuk është dakord me konkluzionet e AKEP, te cilat te krijojne pershtypjen se tregu telefonise fikse ka permiresim te dukshem ne nivel konkurrence, nderkohe qe shifrat tregojne te kunderteten. Operatori Albetelecom vazhdon te dominoje haptazi ne forme monopolistike me tregun e pajtimtareve te telefonise fikse ne nivelin 71% si dhe ne tregun e thirrjeve telefonike ne nivelin 87%. Rrjedhimisht, operatori inkumbent dominon dhe ne te ardhura, nderkohe qe operatoret e tjere e kane te pamundur per te mposhtur hegjemonine e tij.

VA është e mendimit se sukcesi në tregun me pakicë varet, ndërmjet të tjerash, nga ndërhyrja rregullatore në tregun me shumicë, në mënyrë të tillë që edhe të nxitë investimet dhe të garantojë ndërveprueshmërinë për të eliminuar riskun e biznesit. Prandaj, një treg pakice dinamik sigurohet mbi bazën e një tregu me shumicë që funksionon si duhet dhe rregullohet sipas nevojës. Rregullimi ex-ante i vendosur në nivel shumice duhet të jetë i mjaftueshëm për të adresuar problemet potenciale të konkurrencës në tregun e lidhur me poshte me pakice (*downstream*). Sidoqoftë, nëse ndërhyrjet në tregun me shumicë kanë rezultuar jo të suksesshme, atëherë duhet të zbatohet testi i tre kritereve.

2. Cfare mendoni per konkluzionin e AKEP se nuk është e nevojshme që tregjet me pakicë të telefonisë fikse të jenë objekt rregullimi ex-ante?

VA gjykon se ne parim tregjet e nivelit te pakices nuk duhet te pesojne nderhyrje rregullatore.

Sic u përmend dhe më sipër dhe sipas kërkesave të Rekomandimit të Komisionit European 2014/710/EU, një treg pakice duhet te rregullohet në mënyrë indirekte nëpërmjet rregullimit të tregut me shumicë. Pra, nëse tregu i pakicës në fjalë nuk ka konkurrencë

efektive në prospektive në mungesë të rregullimit ex-ante, tregu korrespondues me shumicë duhet te jete objekt rregullimi ex ante sipas parashikimeve të Direktivës së BE 2002/21/EC. Nga ana tjetër, nëse tregu me pakicë ka konkurrencë efektive në prospektive në mungesë të rregullimit ex-ante në tregun përkatës korrespondues, kjo duhet ta cojë rregullatorin në përfundimin se rregullimi nuk është më i nevojshëm në nivel shumice. Në këtë rast, tregu përkatës me shumicë duhet të vlerësohet duke konsideruar heqjen e rregullimit ex-ante.

Pavarësisht sa më sipër, AKEP është duke konsideruar në analizën e tregut të shërbimeve celulare nëse tregu i shërbimeve celulare me pakicë përmbush testin e tre kritereve (ky qëndrim na duket absurd duke qenë se tregu i shërbimeve celulare me pakicë është tepër konkurrues dhe nuk është pjesë e listës së tregjeve për rregullim ex-ante as në Rekomandimin e Komisionit Europian as në Rregulloren e AKEP), ndërsa në tregun me pakicë të telefonisë fikse AKEP nuk e merr parasysh testin e tre kritereve.

Sipas parashikimit të Rekomandimit të BE 2014/710/EU, nëse AKEP gjen se ndërhyrja në tregun me shumicë ka qenë pa sukses, atëherë tregu përkatës me pakicë mund të bëhet objekt i zbatimit të masave ex-ante me kusht që të plotësohet testi i tre kritereve. Në situatën aktuale ku ndodhet tregu me pakicë pa konkurrencë efektive si pasojë e dinamikave të ulëta të tregut dhe mungesës së ndryshimit në pjesët e tregut për operatorin inkumbent, VA është e mendimit se testi i tre kritereve plotësohet.

Ky konkluzion mbështetet nga fakti se së pari, barrierat për hyrjen në treg janë të dukshme dhe deri tani asnjë lojtar tjetër nuk ka hyrë në treg dhe nuk ka asnjë marrëveshje që të indikojë se ka ndonjë lojtar (konkret apo potencial) që po konsideron hyrjen në treg. Arësyeja kryesore që barrierat e larta dhe të pakalueshme janë ende ekzistente është se infrastruktura fizike nuk mund të dublikohet lehtësisht dhe se ka kosto të larta për hyrjen në treg. Detyrimet ex-ante kundrejt Albtelecom do të garantonin se operatorët alternativë mund të aksesojnë rrjetin e inkumbentit dhe të ofrojnë shërbime të telefonisë fikse duke përdorur modele biznesi alternative. Këto opsione biznesi i mundësojnë hyrësve të rinj të shmangin kostot e larta në lidhje me shtrirjen e rrjeteve fikse. Së dyti, sic u përmend edhe më sipër nuk ka konkurrencë efektive sic tregohet nga shifrat dhe strukturat e tregut. Së treti, është e dukshme se ligji për konkurrencën dhe Autoriteti i Konkurrencës, pavarësisht ndërhyrjeve të tij janë të pamjaftueshëm për të trajtuar si duhet mungesën e konkurrencës efektive në tregun me pakicë.

3. Cfare mendoni ne lidhje me ecurine e pjeseve te tregut te Albtelecom?

Sic u shprehem dhe me lart, operatori Albtelecom vazhdon te dominoje haptazi ne forme monopolistike me tregun e pajtimtareve te telefonise fikse ne nivelin 71% si dhe ne tregun e thirrjeve telefonike ne nivelin 87%. Eshte e vertete qe te ardhurat nga sherbimet e rrjetit fiks kane pesuar nje renie me 15%, por kjo renie nuk bazohet ne argumenta konkurruesmerie

por ne faktor te jashtem si renia e ndjeshme e terminimit dhe tranzitimit te thirrjeve hyrese nderkombetare.

4. A jeni dakort me perfundimet e AKEP per perkufizimin e tregut perkates te terminimit te thirrjeve ne rrjet individual fikse?

Po. Operatori inkumbent ashtu si edhe cdo operator tjetër i telefonise fikse eshte dominant per terminimin e thirrjeve ne rrjetin e tij. Ky eshte dhe qendrimi i qarte i Rekomandimit te KE ne vitin 2003, 2007 dhe 2014, te gjithë praktikat e vendeve europiane dhe te rajonit si edhe qendrimi i AKEP i shprehur ne Rregulloren per Analizen e tregut.

5. A mendoni se të gjithë operatorët aktivë të rrjeteve telefonike publike fikse, permbushin kriteret per FNT ne terminimin e thirrjeve ne rrjetet e tyre individuale?

Po. Cdo operator i telefonise fikse eshte monopolist ne ofrimin e terminimit te thirrjeve drejt abonenteve te vet. Duke mos pasur zevendesueshmeri as ne kerkese as ne oferte per terminimin e thirrjeve ne nje rrjet specifik, cdo rrjet perben nje treg perkates dhe cdo operator i atij rrjeti ka nje pozicion monopolistik ne tregun per terminimin e thirrjeve ne rrjetin e tij.

6. Cfare mendoni per masat rregullatore per terminimin ne rrjetet fikse?

VA eshte dakord me qendrimin e AKEP lidhur me analizen e tregut te terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin e operatorit inkumbent, shpalljen FNT te tij, si dhe me masat rregullatore te propozuara nga AKEP per te.

Gjithashtu, VA i kërkon AKEP të monitorojë detyrimin për ndarjen e llogarive për produktet celulare dhe ato fikse që i janë kërkuar operatorit inkumbent nga Autoriteti i Konkurrencës sepse kjo mungesë monitorimi i jep Albtelecom mundësinë të zbatojë subvencion te terthorte (*cross-subsidy*) midis dy tregjeve. Gjithashtu, duhet te vendoset një masë rregullatore për ndarjen e llogarive midis tregjeve me shumice dhe pakice (*upstream dhe downstream*) pasi operator i inkumbent mund të zbatojë praktika të ngjeshjes se cmimit (*margin squeeze*) dhe cmimet nen kosto grabitqare (*predatory pricing*). VA mendon se mënyra e vetme për të monitoruar këtë sjellje është të vendosen masa ex-ante të tilla si marrja e miratimit të AKEP përpara hedhjes në treg të një produkti.

7. Cili është opinioni juaj në lidhje me skemën e re të reduktimit të FTR te te gjitha rrjeteve fikse dhe tranzitimit të thirrjeve në rrjetin Albtelecom.

Ne parim VA gjykon se uljet e forta dhe te menjehershme te tarifes se terminimit nuk i sherben qellimit te rregullimit dhe perben rrezik per qendrueshmerine financiare duke ndikuar negativisht ne nivel investimesh. Kjo qasje duhet te aplikohet gjithmone neper analiza ku rishikohen tarifat e terminimit dhe VA e ka mbeshtetur si ne tregun e terminimit te telefonise se levizshme dhe ate fikse. Thene kjo, glide-path i propozuar nga AKEP duhet te reflektoje me korrektesi dhe barazi realitetin e ofruar nga praktiket europiane, kostot qe mbartin operatoret fiks perkundrejt atyre celulare dhe ne kete menyre te garantoje mosdikriminim krahasuar me benchmark-un e aplikuar ndaj operatoreve celulare. Kjo gje sigurohet duke ndjekur praktiket dhe direktivat Europiane ne lidhje me metodologjite e aplikuar nga shtetet anetare te BE-se per llogaritjen e tarifave te terminimit. Sic eshte parashikuar edhe ne raportin e 7 Dhejtorit 2017 BoR (17) 227 te BEREK dhe sipas Rekomandimit te Komisionit Europian 2009/396/EC date 7 Maj 2009 "mbi Trajtimin Rregullator te Tarifave te Terminimit Fiks dhe Mobile ne Vendet Anetare te BE" ("Rekomandimi"), entet rregullatore duhet te percaktojne tarifa terminimi bazuar ne kostot qe nje operator eficient peson. Po sipas ketij raporti vetem 6 nga entet raportuese perdorin benchmarking ne percaktimin e tarifave (pra jo sipas rekomandimit), por 5 nga keto perdorin Benchmarking bazuar ne Pure BULRIC dhe vetem Shqiperia perdor reference vetem Benchmark¹. Gjithashtu, raporti i fundit i Cullen International "Tarifat e terminimit fiks dhe modeli kostove – operatoret inkumbent" parashikon se per shtetet anetare qe perdorin Pure LRIC FTR mesatarja eshte 0.09 Eurocent/min, ndersa mesatarja e thjeshte aritmetike e 27 shteteve anetare (perjashtuar Finlanden) eshte 0.13 eurocent/min.

Ne kete kuptim, niveli i FTR mbetet ende teper i larte krahasuar me kostot e operatorit eficient sipas metodologjise pure LRIC, si dhe krahasuar me tarifat e terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare, te cilat jane orientuar ne kostot e operatorit eficient sipas metodologjise pure LRIC, cka eshte ne kundërshtim me praktiken e vendeve te BE, si me lart permendur, ku raporti FTR/MTR eshte ne nivelin mesatar 1:5 ne favor te MTR.

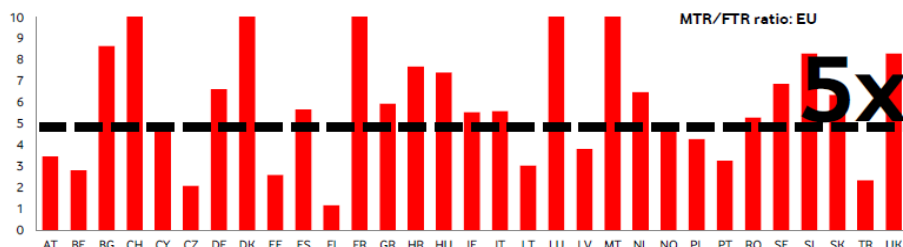
Sic edhe ju kemi vendosur ne dijeni ne menyre te perseritur, nga statistikat e BE rezulton se nivelet e MTR gjithkund jane ndjeshem me te larta se nivelet e FTR, ne nje mesatare prej 5 heresh. Me konkretisht, grafiku ne vijim pasqyron diferencat midis FTR dhe MTR per shtetet e BE, bazuar ne informacionin ofruar nga Cullen International (FTR eshte llogaritur per nje thirrje mesatare lokale ku tarifa per thirrje i referohet nje thirrjeje prej 3 minutash). Bazuar ne kete reference, VA vlereson se niveli i FTR te propozuara nga AKEP mbetet ende ne nivele shume te larta krahasuar me MTR, te cilat AKEP po i con ne kosto sipas modelit benchmarki pure LRIC dhe nje glide-path-i teper te mprehte. Ne kete kontekst, VA sugjeron qe FTR duhet te synoje qasjen e shpejte ne mesataren e benchmarkut te FTR sipas pure LRIC, njelloj si dhe vepruar me MTR.

---

¹ Shiko Annex 3 FTR regulatory model implemented table 4, faqe 35, BoR (17) 227.

Figure 6: EU MTR/FTR differential

Gjithashtu, VA gjen ketu mundesine per te shprehur shqetesimin e saj per sa i perket qasjes se AKEP ne te dy analizat e tregut (terminimin fiks dhe mobile) dhe perkatesisht rregullimit te tarifave FTR dhe MTR , ku duket qartazi favorizim i operatorit Albtelecom ne kundershtrim me cdo praktike te mire dhe kuader rregullator European. Madje, ne tregun me shumice te terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare AKEP ne menyre absurde po konsideron aplikimin e asimetrise per MTR mbi arsyetimin e ndarjes se tregut midis operateve (market share – justifikim i paparashikuar ne asnje udhezim apo akt rregullator per aplikimin e asimetrise), nderkohe ne tregun e terminimit ne rrjetet fikse ku Albtelecom zoteron gjithmone mbi 70% te pajtimtareve dhe mbi 85% te thirrjeve, jo vetem qe nuk konsideron aplikimin e asimetrise, por avantazhon me tej Albtelecom duke shtyre me tej aplikimin e glide path per uljet e FTR ne nivelet e BE pa nje llogaritje te duhur te bazuar mbi kostot e operatorit eficient. Vodafone mbetet e qendrimt qe simetria e tarifave te terminimit duhet te jete rregulli, ndersa aplikimi i asimetrise ne raste perjashtimore eshte nje mase jashtezakonisht ekstreme dhe duhet te mbeshtetet nga nje justifikim i pershtatshem mbi diferenca objektive kostosh jashte kontrollit te operateve ne shqyrtim. Ne te kundert, tarifate asimetrike jane teper te rrezikshme dhe pengojne konkurrencen e lire dhe zhvillimin e inovacionit.

VA kundershton fuqimisht vleresimin e AKEP se mbajtja e FTR ne nivele me te larta do te ndihmoje rritjen e konkurrences ne treg dhe i pershtatet karakteristikave te tregut shqiptar dhe kostove qe mbartin operateret e telefonise fikse krahasuar me ata celulare – kostot e rrjetit jane gjithmone me te larta per operateret celulare pasi lidhen ngushtesisht me rrjetin e aksesit cka rrjedhon ne diferenca e madhe ne strukturen e kostove mes rrjeteve fiks dhe celulare sic edhe e reflekton praktika e BE.

Ne rastin e rrjetit te telefonise fikse ky eshte rrjeti i telit te bakrit. Ne rastin e telefonise celulare ky eshte rrjeti i stacioneve baze. Telat e bakrit i dedikohen perdoruesve te vecante dhe nuk perfshihen ne kostot e sherbimeve zanore. Kurse stacionet baze jane infrastrukture qe ndertohet per nje shumice perdoruesish dhe perfshihen ne kostot per sherbimet zanore. Menyra me e pershtatshme per te shpjeguar sa me lart eshte nepermjet analogjise: nese te gjitha pajtimtarete e rrjetit te telefonise fikse dyfishojne numrin e thirrjeve/minutave qe ata

kryejne, nuk do të kete investime shtese ne tel bakri. Kundershtimisht, nese te gjithë pajtimtaret e rrjetit te telefonise celulare do te dyfishonin numrin e thirrjeve/minutave te kryera, numri i stacioneve baze do te rritej ne menyre te ndjeshme. Nga ana tjetere, perhapja e gjere e shfrytezimit te telefonise celulare ne nje treg me 3 operatore rrjeti jo detyrimisht perkthehet ne ulje kostosh per operatoret celulare, pasi avantazhet e ekonomive e shkalles nuk aplikohen si ne rastet e tregjeve me kosto te uleta hyrjeje.

Kjo tregon qartazi se kostot e stacioneve baze jane te lidhura ne menyre shkakesore me ofrimin e sherbimeve zanore. Kjo eshte dhe arsyeja thelbesore se pse regjimet e tarifave te terminimit te orientuara drejt koston gjithmojne rezultojne ne FTR qe jane ne menyre te ndjeshme me te uleta se MTR, dhe kurresesi nuk mund te ndodhe e kunderta.

Kjo theksohet gjithashtu edhe ne propozimet e Komisionit Europian per rishikimin e kuadrit rregullator ne komunikimet elektronike (ku perfshihet dhe draftimi i nje direktive per Kodin e Komunikimeve Elektronike (EEC) qe mendohet te jete plotesisht i zbatueshem ne mes 2019) ku Komisioni planifikon te vendos tarife tavan per terminimin si me poshte:

- 0.14 Eurocent/min per terminim fiks; dhe
- 1.23 Eurocent/min per terminim mobile.

Komisioni Europian ne Rekomandimin e tij te vitit 2009 parashikon me tej ne nenin 2 se metodologjia e rekomanduar (e duhur) per te percaktuar koston e nje operatori eficient duhet te bazohet ne koston korrente dhe modelin BULRIC. Ne vijim ne nenin 4 percaktohet se modeli i koston duhet te jete i bazuar ne teknologji eficente te disponueshme gjate kohes se vleresimit te modelit. Per kete qellim, pjesa qendrore e rrjetit fiks dhe celular duhet te jete parimisht e bazuar ne Next-Generation-Netëork (NGN).

Bazuar ne sa me siper, duke qene se pjesa qendrore e rrjetit fiks Altelecom eshte tashme e bazuar plotesisht ne NGN, pra operon me nje teknologji eficente, VA vlereson se plotesohen kushtet per te kryer nje analize te metodologjise se koston FTR sipas kostove te nje operatori eficient per operatoret e telefonise fikse. Ne mungese te kesaj analize, VA gjykon se AKEP do të duhet te perdore metoden benchmarking duke synuar qasjen me vendet e BE qe kane aplikuar modelin pure LRIC, ashtu sic ka bere dhe ne rastin e MTR.

Direktiva Kuader 2002/21/EC (Frameëork Directive) parashikon ne nenin 16/1 se 'autoritet rregullatore kombetare, duhet qe sa me shpejt te jete e mundur pas adoptimit te nje rekomandimi apo perditesimi te tij, te ndermarrin nje analize te tregjeve perkates duke u perpjekur maksimalisht per zbatimin e ketyre rekomandimeve'. Edhe Ligji 9918 date 19.05.2008 "Per komunikimet elektronike ne Republiken e Shqiperise" i ndryshuar, percakton qartazi ne nenin 7 te tij se AKEP merr parasysh rekomandimet dhe vendimet perkatese te Komisionit Europian dhe BEREC.

AKEP duhet te mbeshtetet ne kuadrin rregullator dhe praktiken e vendeve te BE dhe te garantoje trajtimin jodiskriminues dhe me te njejtin standard te MTR perkundrejt FTR. Nga ana tjetere sic edhe praktika por edhe teoria ekonomike ka treguar, perafrimi i FTR me koston

e operatorit eficient do te rezultojne ne rritjen e konkurrences, eliminimin e ineficencave ne treg, duke nxitur operatorete ne treg per te qene me inovative dhe eficente, cka do te reflektohet dhe ne ulje te tarifave per pajtimtaret fundore.

Në përfundim, VA e dënon një qasje të tillë të njëanshme të AKEP, ku ky i fundit, duke zbatuar një standard të dyfishtë krahasuar me analizën e tregut celular (por me të njëjtin qëllim që në mënyrë arbitrare të vendosë në pozicion të favorshëm Albtelecom - operator monopol në infrastrukturën e rrjetit fiks në nivel kombëtar) ka riparë përshkallëzimin dhe ka shtyrë uljen e FTR me një vit tjetër pa ndonjë llogaritje të bazuar në kosto sipas Rekomandimit të Komisionit European. Nuk mund të theksojmë sa duhet faktin se AKEP, si organ rregullator, duhet të jetë i paanshëm në qasjen dhe trajtimin e tij ndaj të gjithë lojtarëve në treg dhe qëllimi i tij duhet të jetë promovimi i konkurrencës së ndershme në tregun e komunikimeve elektronike. Eshtë e papranueshme që AKEP të zbatojë standarde të dyfishta duke favorizuar Albtelecom dhe duke diskriminuar lojtarët e tjerë në tregjet fikse dhe celulare, duke shkelur haptazi parimet e mosdiskriminimit dhe trajtimit të barabartë midis operatorëve siç përcaktohet qartazi në kuadrin ligjor në fuqi të Shqipërisë dhe BE.

Këto qasje të paarsyeshme ndaj të dyja tregjeve në favor të Albtelecom, shkelin detyrimet themelore ligjore dhe konsiderohen si diskriminuese dhe kërcënojnë konkurrencën, në vend që ta ndihmojnë atë; zbatimi i këtyre masave duke favorizuar qartazi njërin palë konsiderohet si ndihmë shtetërore dhe është një praktikë e ndaluar nga parashikimet e kuadrit ligjor vendas dhe atij european.

VODAFONE ALBANIA